

Szelestei N. László

Mákóczy Imre és Maracskó Anzelm verses embléma-füzére

Sajghó Benedek főapát köszöntésére

Megjelenési helye:

Örökség és küldetés, Bencések Magyarországon, szerk. Illés Pál Attila, Juhász-Laczik Albin, Budapest, METEM, 2012 (Művelődéstörténeti Műhely, Redtörténeti konferenciák, 7/1-2), 792–802.

Az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárának Fol. Lat. 1627. jelzetű kolligátumában található egy Maracskó Anzelm és Mákóczy Imre által jegyzett füzet,¹ amelyben embléma-versekkel és oratióval, továbbá egy különálló elogiummal köszöntötték Sajghó Benedek főapátot névnapján. A szakirodalomban eddig nem említett kézirat a rendtörténeti munkák szerzőinek figyelmét is elkerülte. Internetre is felkerült leírásának időmeghatározása, a kézirat 18. század második felére datálása, több problémát vet fel. Az alább bemutatandó emblémarajzok Mákóczy Pannonhalmán őrzött, négy, 1750-es években készített, nyomtatott könyvet utánzó kéziratának rajzai alapján² egyértelműen Mákóczy kezétől származnak. Maracskó Anzelm 1741-ben elhunyt. A kézirat katalogizálóját bizonyára az tévesztette meg, hogy a magukat Sajghó Benedek méltatlan fiainak nevező szerzetesek elogiumot írtak a főapátrol. Az elogium eredetileg sírfeliratként örököltette meg az elhunyt tetteit, de már az ókorban is használták az alkalmi magasztalás szakszavaként, laudatio jelentéssel. Elolvassva a Sajghóról szóló elogiumot, egyértelmű, hogy őt nem elhunyként magasztalják, hanem mint az 1722. jún. 8-án fiatalon kinevezett főapátot. Az emblémákat követő oratióban találhatunk kronológiai fogódzókat, hisz abban a szerzők néhány esetben konkrétan megemlítik a főapát pannonhalmi tevékenységét.³ Nem sokkal azután, hogy a hármaskör gazdája lett, építkezésbe kezdett, a szerzeteseknek lakóhelyül, a templomot vörös márvány padozattal látta el, a sok ideje szám-

¹ A kolligátum ide tartozó két része:.

ff. 123-139. – „Diei onomastico ... domini Benedicti primi, archi-abbatis Sacri Montis Pannoniae ... Aggratulatio Symbolica, filialis” ad archi-abbatem Benedictum Sajghó, poemata cum picturis emblematicis linearibus et cum oratione.

ff. 140-141. – „Elogium a corde compendiatum Benedicto ... primo archi-praesuli religionis Benedictinae filii indigni Anselmus Maracskó, Emericus Mákoczy” ad archi-abbatem Benedictum Sajghó.

² Közülük az Antiphonale diurnumot a *Pannonhalmi ezer éve* c. kiállításon a nagyközönség is láthatta. Vö. *Mons Sacer, 996–1996: Pannonhalmi ezer éve, II*, szerk. TAKÁCS Imre, Pannonhalmi, 1996, 108–110. (Az antiphonale címlapjának hasonmásával.)

³ „Mirantur plurimi excellentis in Deum Tuae pietatis magnitudinem; stupent assiduam illam orationem; et in rebus Divinis contemplandis animum firmum; Extollunt alii ingentem Zelum, et dilectionem decoris Domus Dei; Vix enim ad clavum Tricollis nostri positus es, mox omnes eo vertisti conatus, ut absterso veteri squallore novum induceres decorem, adderesque aedificiis incrementum. Videmus jam laetabundi prosperos conatus tuos, seu inhabitaculis religiosorum, seu in pavimento Templi rubro marmore recens exposito, seu in Capitulo a tot annis exule cum plausu feliciter revocato, et stabilito, seu in pagis ditioni tuae subjectis restauratis, Ecclesiis, seu in Vestibus Sacris apparamentisque Sponsae suae coemptis, seu in sonora campana, in nova turri circumjacentes laetificante. Nimirum non est otiosus, si verus est, magna operatur, melleo attestante Doctore.”

űzött káptalant visszahívta és helyzetét megszilárdította, az egyházmegyében templomokat hozatott rendbe és felszerelésüket gyarapította, az új toronyba a környéket megörvendeztető harangot helyezett el,⁴ megújította a vallásos életet, a fiatalokat egyetemre küldte. E fiatalok közé tartozott a Sajghó főapáttá kinevezésekor a klerikus fráterek között található Mákóczy Imre és Maracskó Anzelm,⁵ akik a nagyszombati egyetemet egyidőben látogatták. Az adatokat párhuzamba állíthatjuk a Sajghó naplójában is feljegyzettekkel, továbbá egyéb biztosan ismert adatokkal. A főapát 1723. június 24-én indította útnak a templom padozatához a négyzetesre vágatott vörösmárványt;⁶ az 1724 nyarán elkészült templomtoronyra a gömböt és a keresztet november 24-én helyezték el. (Sajghó naplója szerint 1723. szept. 12-én Pannonhalmán megáldotta a szentiványiak Szent János harangját is.⁷) Mákóczyt és Maracskót 1725 novemberében szentelték fel. Az emblémafüzér első darabjának epigrammájában a 10. sor kronosztichont tartalmaz (VirtVs soLa tIbI, hIs, IntVLIt oMne DeCVs.), amely kétséget kizáróan eldönti, hogy a főapátot köszöntő kézirat 1726. évi Benedek-napra készült.

Sajghó Benedek személyével, tevékenységével a szakirodalom sokat foglalkozott már. A *Pannonhalma ezer éve* c. kiállítás alkalmával készült kötetben az új épületrészekre (keleti, valamint az északi szárny, a déli kerengőszárny bővítése) vonatkozó adatokat Kelényi György foglalta össze.⁸ Galavics Géza elemző tanulmány írt az új építkezések legjelentősebbikéről, a barokk ebédlőről, annak festményeiről, emblémáiról.⁹ Az ebédlőről 1993-ban album jelent meg, melynek kísérő tanulmánya Bánhegyi B. Miksa munkája.¹⁰ Azért érdemes időznünk az új ebédlőnél, mert annak falán Sajghó elképzelései szerinti emblémák is vannak.¹¹ Az ebédlő festményei 1728 és 1734 tavasza között készültek.

Mielőtt az emblémafüzérre térünk, néhány szót szükséges szólni arról, hogy az alkalmiságot magukon viselő, különböző műfajhoz tartozó köszöntők feldolgozását a 18. századtól fej-

⁴ PRT, V, 600. 1824-ben a százéves tornyot lebontották, gömbírat: 1724. okt. 24-én tették fel a toronyra a gömböt és a keresztet. – 1724. nyarán kész, de a torony befödésével a bádigos és a torony falainak simításával a kőművesek csak a következő évben lettek egészen készek.

⁵ *Sajghó Benedek pannonhalmi főapát naplójegyzetei 1722-ből*, közli NÉMETH Ambrus, Történelmi Tár, 1909, 322.

⁶ *Sajghó Benedek pannonhalmi főapát naplójegyzetei, 1723-1725*, közli NÉMETH Ambrus, Történelmi Tár, 1901, 387-396, 513-553., i. h.: 530.(24-a [Junii]: Misi ad S. Martinum 40 trabes majores et 600 lapides quadratos pro pavimento, item eadem occasione misi diversa pro necessitate Conventus.)

⁷ *Uo.*, 540: 12-a [Sept.] In S. Martino benedixi in honorem S. Joannis baptistae campanam Szentiványienssem, quae quidem nova non erat, sed quia praeteritis disturbiorum temporibus ab haereticis comparata et hucusque inconsecrata mansit.

⁸ KELÉNYI György, *A monostor épületei és építési tervei a 18. században = Mons Sacer, 996–1996: Pannonhalma ezer éve, II*, szerk. TAKÁCS Imre, Pannonhalma, 1996, 59–68.

⁹ GALAVICS Géza, *A pannonhalmi apátság barokk ebédlője = Mons Sacer, 996–1996: Pannonhalma ezer éve, II*, szerk. TAKÁCS Imre, Pannonhalma, 1996, 69–93.

¹⁰ BÁNHEGYI B. Miksa, *A közösség asztala: A pannonhalmi apátság barokk ebédlője*, Pannonhalma, 1993.

¹¹ Valamennyinek a képe látható az előző jegyzetekben megadott művekben, sőt Galavics összehasonlító elemzésében a képek forrásaival is foglalkozik.

lődéselvű irodalomtörténet-írásunk mellőzte, így azok rendszerezett számbavétele nem történt meg. Csak abban az esetben figyelt fel rájuk a kutatás, ha történeti forrásérték, vagy egyéb ok azt indokolja. Például ha a dokumentum egyébként jelentős szerző műve, színházi-, művészettörténeti, reprezentáció-történeti szempontból értékelhető. Pedig adott csoportosítások szerint szervezett adatfeltárás jelentősen és sokoldalúan bővíthetné ismereteinket. Ráadásul a művek minőségéről is csak akkor mondhatnánk érdembeli véleményt, ha módunkban állna azokat áttekinteni.

A barokk-kori iskolai oktatásban az „életnek tanítás” részét képezte az alkalmi irodalmi feladatokra történő felkészítés. A kor mentalitásának megfelelően ilyen jeles alkalmat jelentett az előkelőségek köszöntése. Bizonyos műfajok tanításakor a poétikai és retorikai tanulmányok során került sor ennek elméleti és gyakorlati megalapozásra. Példatárak segítették ezt. Egyháziak köszöntésére különösen alkalmas volt az ekloga műfaja (a pásztorélet és az egyházi terminológiai azonosság ezt nagyban segítette), de a 17. század második felében és a 18. század elején divattá vált az emblémavers is. Tankönyveink az epigrammák, vagy a lírai versek közt szerepeltették. Knapp Éva monográfiájában írja, hogy „a magyarországi emblematikus irodalom egyik sajátossága a különféle alkalmakhoz kapcsolódó, alapvetően dicsőítő funkciót betöltő nyomtatványok magas aránya.”¹² A hazai emblematikus nyomtatványok jelentős része dicsőítő irodalomhoz sorolható, az oktatási és nyomdahelyek közül kiemelkedik Nagyszombat,¹³ ahol az 1720-as évek első felében Mákóczy Imre és Maracskó Anzelm is tanult.

A jezsuita iskolák gyakorlata természetesen másutt is hasonló volt. Például a gráci jezsuita egyetemen teológiai tanulmányokat folytató Juren Márton az öt tanulmányokra küldő Berényi Zsigmond pécsi püspököt 1743-ban versgyűjteménnyel köszöntötte. Ezek közt található egy színes rajzokkal ellátott húsztagú emblémafüzér is, amely Berényi címerének állatát, a mókust helyezte középpontba.¹⁴

A Mákóczy által rajzolt tizenkét embléma minden esetben négy, együtt értelmezendő részből áll: a képi ábrázolásokból ismertebb feliratot (motto, lemma) és alatta álló képet (imago, pictura) követi a magyarázó 14 soros epigramma (subscriptio, explicatio) és egy idé-

---

¹² KNAPP Éva, *Irodalmi emblematika Magyarországon a XVI–XVIII. században: Tanulmány a szimbolikus ábrázolásmód történetéhez*, Bp., Universitas, 2003 (Historia litteraria, 14), 110.

¹³ Uo., 117.

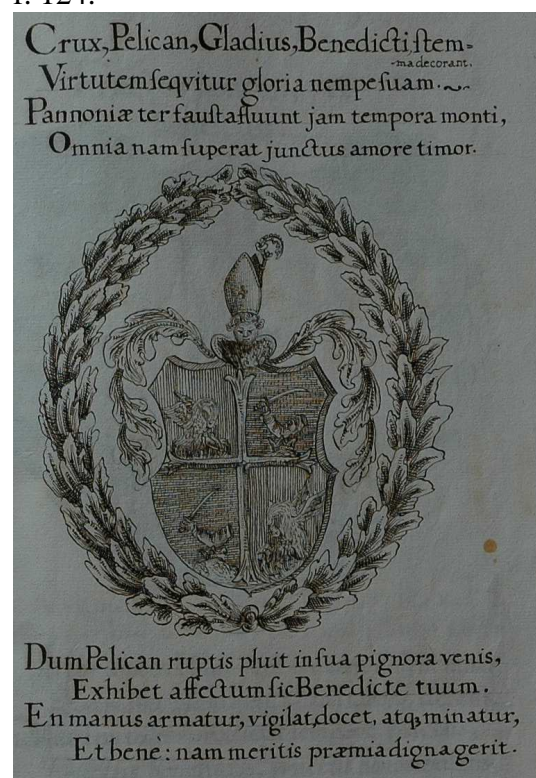
¹⁴ Vö. ZELEI Enikő, „*Metra canu nt titulos emodulata tuos*”: Juren Márton püspököt dicsőítő két verse = Egyházi arcélek a Pécsi Egyházmegyéből, szerk. FEDELES Tamás, KOVÁCS Zoltán, SÜMEGI József, Pécs, 2009 (Egyháztörténeti tanulmányok a Pécsi Egyházmegye történetéből, V), 59–85; Jankovits László 2010. október 13-án Pécsen a *Klimó György püspök és kora: Egyház, művelődés, kultúra a 18. században* című konferencián erről az emblémafüzéréről tartott előadást *Képek a Klimó Könyvtárban* címmel.

zet (exegesis). A cím szerint az elégiafűzér aggratutatio symbolica. Az epigramma és a magyarázó idézet elolvasása után egyértelműen feltárul előttünk a felirat és a kép szimbolikus jelentése és Sajghóra vonatkozása.

E jelentések felfejtése mellett fontos volna annak kiderítése is, hogy mennyiben testesítenek meg Mákóczy és Maracskó emblémái önálló gondolatokat, s hol kapcsolódnak a tanulakhoz, a hasonló vagy azonos emblematikus ábrázolásokhoz. Különösen érdekes ez annak figyelembe vételével, hogy a néhány év múlva a Sajghó által kifestetett pannonhalmi ebédlőben található emblémák mintáit az oktatásban is használt, a szigorúbb emblémakészítési szabályokat¹⁵ figyelembe vevő Jacobus Bosius Symbolographiájában¹⁶ megtalálta a kutatás. Kézenfekvő tehát, hogy összehasonlítottuk emblémáinkat részben az ebédlő, másrészt az annak bizonyítottan forrásul szolgáló Boschiusszal, továbbá a mai segédkönyvekben¹⁷ rendszerezetten felsorolt emblémákkal.

Az emblémafűzér:

f. 124.

Sajghó Benedek címere

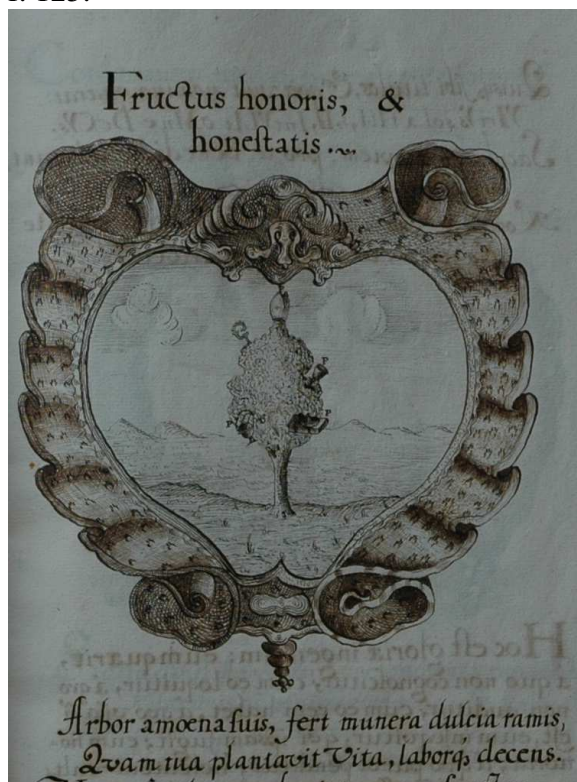
A Sajghó Benedeket köszöntő első rajz annak címerét ábrázolja, a kereszt által négy részre osztott pajmezőben átlósan azonos elhelyezésű kardot markoló jobbal és fiait tápláló pelikánnal, előtte és utána két-két disztichonnal.

¹⁵ E szabályokról ld. KNAPP, *Irodalmi emblematika*, (12. j.), 45; GALAVICS, *A pannonhalmi apátság*, (9. j.), 77.

¹⁶ BOSCHIUS, Jacobus, *Symboliographia sive de arte symbolica*, Augustae Vindelicorum–Dilingae, 1702. A táblákon, téma szerinti csoportokban elhelyezett emblémákon a műfaj szigorú előírásai szerint csak tárgyak, növények, állatok és természeti jelenségek (esetleg emberi testrész) szerepelnek. A Karner Egyed főapát által a kiadás évében megvásárolt pannonhalmi példány jelzete: II. A*1.

¹⁷ Elsősorban a közel 4000, motívumok szerint csoportosított, jól használható segédkönyvvel. *Handbuch zur Sinnbildkunst des XVI. und XVII. Jahrhunderts*, hg. Arthur HENKEL, Albrecht SCHÖNE, Stuttgart, 1967.

f. 125.

Motto: Fructus honoris, et honestatis.¹⁸ [A tisztelet és tisztesség gyümölcsei.]
Pictura: Fa, a lombból kilógó püspöksüveggel, pásztorbottal, kehellyel, könyvvel és éggömbbel¹⁹

¹⁸ [Eccl. Cap. 24, 23. Jesus Sirach]

¹⁹ Az *epigramma* a motto megverselése.

Az idézet (Anton. Grev. in horol. Princip. Lib. 3. cap. 12. nr. 60. pag. mihi 60.): Hoc est gloriae ingenium: eum quaerit, a quo non cognoscitur; cum eo loquitur, a quo non auditur; cum eo rem habet, a quo visa non est; eum insequitur, qui ipsam fugit; eum honorat, a quo parvi penditur; nolentem vult; non petenti se offert, ignoto se credit; Denique Gloria, hoc est peculiare, quod eum deserat, a quo magni aestimatur, et cum eo manet, a quo parvi penditur.

f. 126.

Motto: Conformem medio, sydera tanta foveant! [Középsőhöz illőn őrizzenek meg a csillagok!]

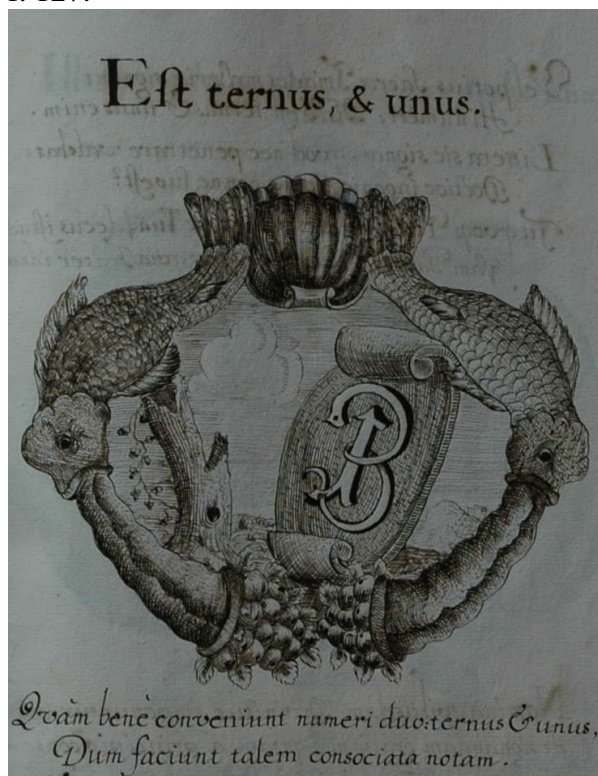
Pictura: Három halom, a középsőn B, belőle három sugárkéve fölfelé, s kinagyítva a hegyek fölött: ABC. Összefogja két lefelé összenéző bőségszarú, alul tele kosárral.²⁰

²⁰ Az *epigramma* szerint: A (alpha, Deus), B (XIII. Benedek pápa), C (Carolus, Károly király) ugyanolyan kegyben részesítette.

Az idézet (Senec. Epist. 14.): Animum excellentem Coelestis potentia agitat, non potest res tanta sine adminiculo Numinis stare.

f. 127.

Motto: Est ternus, et unus.[Három és egy.]
Pictura: Öreg fatörzs mellett árbócszerű díszben nagy B úgy írva, hogy felismerhető legyen a 13.²¹

²¹ Az *epigramma* és a rajz szerint is: Az egyes és hármas szám egymáshoz írva adja Benedek nevét, az egy és három jelentései az ő ékessége.

Az *idézet* (S. Thom. in Epist. ad Rom. Lect. I. citatus a Caramuele in Encyclop. tit. Maria liber. cap. 30. pag. mihi 9.): Nomina quibusdam Divinitus imponuntur ad designandam gratiam, quam a principio consequuntur.

f. 128.

Motto: Illustrem hanc formam crux dedit una mihi. [Ezt a nemes formát egyedül a kereszt adta nekem.]

Pictura: Asztalon,(oltáron?) száján fekvő B, hajlatában középén fölfelé kereszt.²²

²² Az *epigramma* és a mottó szerint: A B szájára fordítva korona, ezt a formát a kereszt adta, a hármas halom joggal örül, mikor tudja, hogy így koronázott atyja van.

Az *idézet* (S. Isidor. de Praelat. c. 2. p. 3.): Qui in saeculo hoc bene imperat, sine fine in perpetuum regnat, et de gloria saeculi hujus ad aeternam transmeat.

f. 129.

Motto: Nox æqua diei.²³ [Az éj egyenlő a nappal.]

Pictura: Fölülről lenyúló kéz mérleget tart. A háttérben a hármashalom. Egyik mérlegben a nap, másikban a hold.²⁴

²³ [Polignac, Melchior, *Anti-Lucretius, sive de Deo et natura libri novem*, 1749? – Marcellus Palingenius Stellatus (1500–1543), *Zodiacus vitae*, lib. XI, 960.]

²⁴ Az *epigramma* Benedek születése napjára utal, aki Pannonia hegyének a nyugalmat hozta.

Az *idézet* (Pachym. 1. 2. pag. mihi. ....): Optimus est Principatus, ad quam spectata et probata virtute eveharis; quod is demum populo prosit, qui id exequendum sibi putet, cujus gratia constitutus sit.

f. 130.

Motto: Non accedet ad te malum.^{*25} [Nem fér hozzád a rossz.]

Pictura: Olympus, keresztül rajta (a csúcsot nem érintő) visszintes felhőoszlop.²⁶

* Vö. Henkel, Schöne, *Handbuch*, 60. Motto: Sola in caelo securitas – Olymp, dessen Gipfel über die Wolken ragt.

²⁵ Ps. 90, 10.

²⁶ Az *epigramma* szerint: Isten és saját ere nye védik a rossztól.

Az *idézet* (S. Ambrosius in Psal. 118.): Quanto magis, quis servire Deo desiderat, tanto magis in se adversarios excitat, Sed protegit eum, quem sibi novit addictum.

f. 131.

Motto: B, proxima primis. [B, szomszédos az elsőkel.]

Pictura: Szögletes keretben baloldalalt árbócszerű díszben AAB, jobbról felhőből kinyúló kéz mutat feléje.²⁷

²⁷ Az *epigramma* szerint: AAbbas (Archiabbas, főapát) két alphával követeli a B-t, illik a név a hivatalhoz.

Az *idézet* (Eccli. 51. v. 23.): Danti mihi sapientiam, dabo gloriam.

f. 132.

Motto: Virtutem ex Me.*²⁸ [Erényt tőlem.]

Pictura: Balról két madár egymás alatt, jobbról közel a nap, alul balról szikla, jobbról vár[?]²⁹

* Boschius, *Symbolographia*, Class. II. 750. Tab. 29., azonos mottó, azonos pictura.

²⁸ Verg. *Aen.* XII, 436. Disce, puer, virtutem ex me verumque laborem, Fortunam ex aliis... [Aeneas mondja fiának.]

²⁹ Az *epigramma* szerint az apát is így környöztet.

Az *idézet* (Gvev. c. 23. in Horol. Princ. pag. mihi 80.): Ad exempla vivimus, nec ratione componimur, sed consuetudine abducimur, et magis paucis mentes humanae exemplis, quam verbis moventur plurimis.

f. 133.

Motto: Et placet, et terret.* [Tetszik is, el is riaszt.]

Pictura: Rózsa tüskés szárral, körben rózsalevelek és tüskés szárazak.³⁰

* Boschius, *Symbolographia*, Class. II. 425. Tab. 21. Terretque placetque. Hasonló pictura; Class. III. 815. Tab. 42. E punge e piace. Hasonló pictura. Vö. még Henkel, Schöne, *Handbuch*, 811–812.

³⁰ Az *epigramma* az ismert kettősségről (illatos és tüskés a rózsza) szól, azt Sajghóra vonatkoztatja.

Az idézet (Joan. Caram. in Encycl. or. 16. pag. mihi 146.):

Abbatum est Rosa Praesulumque norma
Quem rerum posuit Deus potentem
Pastorem, Domini praeesse ovili.
Curarum Rosa pendula in vepreto est.
Sed vultu retinens Rosae colorem
Et verbis retinens Rosae vaporem,
Lenit sollicitas amore mentes.
An non hic Rosa Praesul in vepreto est.

f. 134.

Motto: Non mihi, sed reliquis. [Nem magamnak, hanem a többieknek.]

Pictura: Égő gyertya, tartóban, fölül mécses. Háttér: három fal.³¹

³¹ Az *epigramma* az életet a lámpással azonosítja.

Az idézet (S. Ambros. 3 offic. 14.): Comes honestatis semper est utilitas, et utilitatis honestas (Plin. in Paneg.). Nullus enim magno Principe impendii genus dignius, quam quod erogatur in posteros.

f. 135.

Motto: Pro lege, et pro grege.³² [A törvénytért és a nyájért.]

Pictura: Pelikán a fészken, szembefordulva, vérével táplálja fiait. Háttérben három halom, egyiken templom.³³

* Boschius, Symbolographia, Class. II. 914. Tab. 50. Azonos mottó, a pelikán ábrázolása nem szemből van. (Más felirattal van szembeábrázolás is.) – Vö. még Henkel, Schöne, Handbuch, 811–812.

³² Középkori rímes officium: Stat pro lege et pro grege.

³³ Az *epigramma* a gyakori emblémakép magyarázatában a szeretet nagyságáról szól, s hogy Sajghó címerének egyik képe is ez.

Az idézet (S. Chrisol. Serm. 40.): Amor respuit jacula, gladios excutit, periculis insultat, vulnera nescit, mortem ridet, si Amor est, omnia vincit.

f. 136.

Motto: Sola sibi pretium virtus.³⁴ [Egyedül az erény az érték neki.]

Pictura: Gyűrű, fölfelé fordítva annak követ.³⁵

³⁴ Vö. Ovid. Metam. lib. 4, fab. 4.

³⁵ Az *epigramma* a gyűrű világító követéhez hasonlítja az emberi elmét, az Isten képmását. Dicséri a hármias halom élére állított Sajghót, hosszú életet kíván neki. „Dent annos Superi, Tibi, toto corde precamus, / Caetera jam Virtus, mens, ratioque dabunt.”

Az idézet (Imag. S. Sac. Soc. I. 5. c. 6. p. m. 638): Nec ulla naturae est dignitas sine luce, nec honor est homini sine virtute. Lucem aufer ab Optimis, probatissimisque rebus, quis agnoscat? quis aestimabit? Eandem concede, perstringent oculos animosque spectantium. Amoenus est vibransque Virtutis splendor, Mentemque videntium et specie sua reficit, et accendit affectum.

Szemlénk végén megállapíthatjuk, hogy Mákóczy Imre és Maracsó Anzelm Sajghó Benedek főapátot köszöntő emblémáinak csak az utolsó darabjai közt találhatók közismert ábrázolások. A szimbolikus köszöntés, a mondanivaló összeállítása mindenképpen önálló alkotás, s nemcsak a rajzolás művészsége, hanem azok gondolatisága is megragadja figyelmünket. A négy részből álló emblémák a főapát nevét és a jó vezetői tulajdonságokat helyezik el különböző szimbolikus környezetben, részben önállóan kigondolt mottóval és picturával, ezeket magyarázzák a 14 soros epigrammák és egy-egy idézet. A két bencés szerzetes mintegy elfogadta, szentesítette a főapát eddigi tevékenységét, aki teljesítette a megválasztásakor rendtársai által megfogalmazott feltételeket.³⁶ Az idézetekben azonban a korban divatos szerzők megfogalmazásában elgondolkodásra méltó figyelmeztetéseket kapott a helyes dicsőségkeresésről, az erényekről. Befejezőként az egyik ilyen intést idézem, amelyet Gvevara *Horologium principum*ából a *Virtutem ex me* feliratú emblémához választottak a köszöntés írói: „Példák alapján élünk; nem az okoskodás, hanem a megszokás vezet bennünket, és inkább megindítja az emberi elmét a kevés példa, mint a sok szó.”

---

³⁶ Ezek: a monostor és templom rendbehozatala, a templom egyházi felszerelésének gyarapítása, a birtokok és jogok visszaszerzése, a jó gazdálkodás és a rendtársakkal egyetértésben kormányzás. *PRT*, V, 21–22; GALAVICS, *A pannonhalmi apátság*, (9. j.), 70.